

i en Stilling, hvor de ved deres Arbejde fornemmelig komme til at berige Godseierne, navnlig ved i visse, nødvendigviis tilbagevendende Perioder, at afgive deres samlede Formue, idetmindste for en stor Deel, i Indfæstning og forhoiet Landgilde (Hør!). Der maa vistnok lægges noie Mærke til, at Godseieren ikke er Agerbruger og endnu mindre Agerforbedrer; det er ham under Straf forbudt at besfatte sig med Fæstejordens Drift, og han kan altsaa heller ikke forbedre den. Godseierens Stilling ligeoverfor Staten som saadan har efter min Mening egentlig været den, at han har garanteret Staten dens nødvendige Indtægter af Jordsmonnet og af Arbejdernes Liv, men denne hans Stilling er nu bleven overflødig; Tidernes Fremgang har medført, at talmindelighed den mindre Jordbruger nu ligesaavel vil kunne udrede sine Skatter directe til Staten som igjennem Godseieren som Mellemled, og jeg troer, at den større Eiendomsbesidder nu vil kunne have ligesaa haardt som den mindre ved at udrede sine Skatter, da de alle ere blevne lige. Desuden vil en fornustig Styrelse altid forge for, at Hartornet ikke bliver belastet mere, end det kan taale, og at der ikke opløber Restancer, som vore Jordbrugerne over Høvedet. Landbostandens Fremgang er nødvendig for Statens Fremgang, og vistnok ogsaa for at conservere vor frie Forfatning, der vistnok altid vil finde en meget kraftig Støtte i Landbostanden i det Hele — jeg mener dermed saavel den større som den mindre Jordbruger, naar man saaledes vil dele dem i 2 Classer. Men Landmanden skal dog hente sin Fremgang af den Frugt, som han kan afvinde Jordsmonnet, og det kan dog ikke være nogen Tvivl underkastet, at den, der selv eier Jorden, kan frembringe langt større Frugt af den, og ogsaa vil have langt større Lyst dertil end Den, der ikke eier Jorden; den Sidste vil paa Grund af sin Stilling ikke engang kunne, selv om han er en duellig og driftig Agerbruger, tilstrækkelig benytte det Exempel, han kunde hente fra sin Nabo, som er Selveier, eller fra selve den vedkommende Godseier. Godseieren er, efter min Formenting, efterhaanden nedsunken fra at være Statens Garant lige over for de mindre Jordbrugere til at være en aldeles overflødig Dppe-

børselsbetjent, og jeg troer ogsaa, at han, skjøndt jeg slet ikke vil bebrejde ham Noget — jeg taler her kun om de agtværdige Godseiere — er en Skranke mod Landalmuens Fremgang, forsaavidt den sorterer under ham. Jeg veed, at der er mange Godseiere, navnlig ved det bundne Fæstegods, der fornemmelig betragte sig som Bøndernes Beskyttere og Formyndere, og derfor ingenlunde alene søge deres egen Fordeel ved Behandlingen af deres Fæstebønder; men jeg troer dog, at den bedste Beslytter og Formynder finder man hos sig selv, naar man arbejder med Kraft og Fornuft paa sin Fremgang, og at den bedste Patron er den, man kan skaffe sig i sit eget Indre ved Bevidstheden om en selvstændig Stilling. Det faderlige Forhold, som tidligere har eksisteret mellem Godseier og Fæster, og som jeg troer fornemmelig hidrører fra den catholske Kloostertid, har ved de mange Forbedringer i vor Lovgivning modtaget betydelige Stød. Allerede ved Borneffskabets, Livegenskabets Ophævelse, ved Stavnbaandets Løsning, ved Høveriets Lovbegrændsning, ved Udskiftningen og den dermed i Forbindelse staaende Rettighed til at oppebære større Landgilde og større Indfæstning, dernæst ved Ophævelsen af Kalbs- og Virkerettigheden, ved Ophævelsen af Sigt- og Sagefaldsretten, Forpligtelsen til at være Lægdsforstander, Skiftesforvalter og Dverformynder, ved alle disse Foranstaltninger troer jeg, at næsten alle Elementer for det faderlige Forhold ere bortfaldne. Jeg troer ikke, der er meget mere tilbage af det offentlige Forhold mellem Godseier og Fæster, end paa den ene Side, at Godseieren endnu garanterer for Skatterne af Fæstegodsset, og paa den anden Side, at Godseieren nu har Ret til ved Fæsteforandring efter Behag at forhøje baade Indfæstning og Landgilde; men jeg troer ikke, at noget af disse to Forhold egentlig kan være videre behageligt for nogen af Parterne. Jeg troer ikke, det er nogen Fordeel for Godseieren at have denne Statteoppebørsel; thi jeg troer ikke, han sidder inde med Capitaler, som Bonden betaler forud; efter min Erfaring lægger han tvertimod ud af sine egne Penge, og har mange Gange stor Banffelighed ved at faae dem igjen. Paa den anden Side kan jeg heller ikke troe, at det er